

UPPGIFTER FÖR CIRKULÄRDATABASEN

Cirkulärnr: 23:10
Diariernr: SKR2023/00470
Handläggare: Niclas Lindahl, SKR
Erik Lardenäs, Sobona
Ämnesord: Arbetsgivarfrågor, pension, Särskild avtalspension
för arbetstagare inom räddningstjänsten, SAP-R
Avdelning: Avdelningen för arbetsgivarpolitik
Sektion/Enhet: Förhandlingssektionen
Extern medverkan: -
Datum: 2023-03-08
Mottagare: Kommuner
Räddningstjänstförbund
Arbetsgivarpolitik
Rubrik: Information om särskild avtalspension för
arbetstagare inom räddningstjänst
Ersätter: -
Bilagor: -

Sammanfattning

Den 31 oktober 2022 träffade SKR och Sobona överenskommelse om förändringar av Särskild avtalspension för arbetstagare inom räddningstjänsten (SAP-R). Den huvudsakliga innebörden av överenskommelsen är att SAP-R stängs för nytillträde. Som nämns i cirkulär 22:49 vinnlade sig de centrala parterna om att inte göra förändringar av innehåll, innebörd och tolkning av det befintliga regelverket kring SAP-R, utan att endast tillföra nödvändiga bestämmelser för att uppnå syftet med överenskommelsen.

I samband med ikraftträdandet av överenskommelsen om SAP-R den 1 januari 2023 har många frågor ställts till SKR och Sobona om grundregelverket för SAP-R. Detta cirkulär syftar till att informera om och förtydliga vissa tidigare centrala tolkningar och tillämpningar av SAP-R samt ge viss ytterligare kompletterande information om överenskommelsen från den 31 oktober 2022.

Detta cirkulär innehåller ingen rekommendation till beslut.

SLUT UPPGIFTER FÖR CIRKULÄRDATABASEN

CIRKULÄR 23:10

Avdelningen för arbetsgivarpolitik
Niclas Lindahl, SKR
Erik Lardenäs, Sobona

Kommuner
Räddningstjänstförbund
Arbetsgivarpolitik

Särskild avtalspension för arbetstagare inom räddningstjänsten i AKAP-KR och KAP-KL

Den 31 oktober 2022 träffade SKR och Sobona överenskommelse med samtliga motparter om förändringar av Särskild avtalspension för arbetstagare inom räddningstjänsten (SAP-R). Den huvudsakliga innebörden av överenskommelsen är att SAP-R stängs för nyttillträde från och med den 1 januari 2023, se cirkulär 22:49.

Även om överenskommelsen från den 31 oktober 2022 stänger för nyttillträde till SAP-R kommer möjligheten att lämna anställningen med en SAP-R-förmån att finnas kvar under överskådlig tid. Behov finns därför att göra en sammanställning av den centrala tolkningen och praxis av de bärande kriterierna i SAP-R.

Dessa kriterier har också betydelse för uttolkningen av de nya bestämmelserna, såsom den ersättning som utges i form av ett tillägg under tid då arbetstagaren huvudsakligen tjänstgör i utryckningsstyrka liksom den högre avsättning till tjänstepension som den arbetstagare som kvarstår i tjänst istället erhåller.

SAP-R enligt AKAP-KR och KAP-KL

Avtalstexten som reglerar SAP-R-förmånen är i huvudsak likalydande i AKAP-KR och KAP-KL. Avseende AKAP-KR återfinns den i bilaga 4 § 1 och avseende KAP-KL i kapitel VIII § 33. Nedan återges lydelsen från AKAP-KR.

§ 1 Rätt till särskild avtalspension för en arbetstagare inom räddningstjänsten

En arbetstagare med anställning inom räddningstjänsten med huvudsaklig tjänstgöring i utryckningsstyrka har rätt till särskild avtalspension för en arbetstagare inom räddningstjänsten om han eller hon

- a) var anställd inom räddningstjänsten 2022-12-31 eller har haft tidigare anställning av varaktig karaktär inom räddningstjänst och som anställs efter den 31 december 2022,
- b) avgår från anställningen på egen begäran tidigast från och med kalendermånaden efter den då han eller hon fyller 58 år, och
- c) uppfyller kravet att vid avgången från anställningen tillhört räddningstjänsten under minst 30 år, varav 25 av dessa år fullgjorts i uttryckningsstyrka.

Anmärkningar

1. I 25-årsvillkoret inräknas sådan tid då arbetstagaren på arbetsgivarens begäran fullgjort andra arbetsuppgifter eller annan tid som får anses vara en naturlig följd av anställningen, till exempel utbildning.
2. I 25-års- respektive 30-årsvillkoret räknas in tid i anställning med motsvarande anställningsvillkor respektive i motsvarande verksamhet hos kommun, medlem i Arbetsgivarförbundet Sobona och annan av Pensionsnämnden godkänd arbetsgivare.
3. Dessa bestämmelser gäller inte för en arbetstagare som omfattas av RiB.

Allmänt om SAP-R-förmånen

Det är först vid uppfyllandet av samtliga kriterier som det föreligger en rätt till förmånen. Rätten till förmånen kan uppnås i intervallet 58 till 65 års ålder, dvs någon gång under det åldersintervallet ska övriga kriterier vara uppfyllda. Förmånen kan endast utges under samma åldersintervall, dvs. fram till och med månaden innan arbetstagaren fyller 65 år.

Arbetstagaren ska på egen begäran avgå från anställningen, dvs. det är arbetstagaren som initierar och ansöker om uttag av SAP-R. Arbetstagaren är skyldig att uppge samtliga anställningar som ligger till grund för ansökan samt vad dessa innehöll. Det är arbetsgivaren som beslutar att, när alla kriterier är uppfyllda, bevilja arbetstagaren förmånen.

Innebörden av att det är arbetstagare med anställning inom räddningstjänsten *med* huvudsaklig tjänstgöring i uttryckningsstyrka är att arbetstagaren vid sökandetillfället måste vara i aktiv tjänst i uttryckningsstyrka.

Mot bakgrund av att samtliga kriterier ska vara uppfyllda, och att det inte finns någon delvis intjänad SAP-R-förmån, är behovet av att arbetsgivaren håller sig till regelverket stort.

Det handlar om att göra en helhetsbedömning av de faktiska omständigheterna. Komponenterna som kan ligga till grund för arbetsgivarens beslut om tjänstgöringen är i uttryckningsstyrka eller inte är arbetstagarens plats i organisationen, hur arbetet de facto har gått till och dyligt.

Närmare om vissa kriterier

Utryckningsstyrka

Endast arbetstagare med anställning inom räddningstjänsten med huvudsaklig tjänstgöring i *utryckningsstyrka* kan ha rätt till särskild avtalspension.

Till utryckningsstyrka hör de arbetstagare som i händelse av larm åker till en räddningsplats där de förväntas utföra fysiskt tungt arbete. Basen i en utryckningsstyrka är arbetslaget som i normalfallet består av upp till åtta brandmän, där tillikauppgifter kan vara att vara chaufför och styrkeledare.

Hänvisningar till titulatur och annan kategorisering utifrån yrkestitlar är inte att rekommendera då dessa tenderar att skifta över tid. Då det är det tunga arbetet som historiskt har varit motivet till den särskilda avtalspensionen så är det rimliga således att se på arbetets innehåll.

Av detta följer att det inte räcker med att i sitt arbete ha i uppdrag att finnas vid en räddningsplats, exempelvis vid större insatser eller i andra fall, för att kunna omfattas av begreppet utryckningsstyrka.

Att arbeta med ledning och samordning av insats med andra samhällsfunktioner såsom ambulans eller polis är inte att ingå i begreppet utryckningsstyrka även om arbetet sker på räddningsplats. Inte heller den som vid insats, antingen under ordinarie tjänstetid, jour eller beredskap, bemannar ledningsfunktioner på plats eller på distans omfattas av begreppet.

Huvudsaklig tjänstgöring

För att vara aktuell för en eventuell SAP-R-förmån krävs att den huvudsakliga tjänstgöringen är i utryckningsstyrka. Vidare krävs att av 30 år i räddningstjänsten ska 25 ha fullgjorts i utryckningsstyrka. Det öppnar för att kunna utföra även andra arbetsuppgifter än de som typiskt sett ligger inom ramen för utryckningsstyrka, men den övervägande delen av arbetet ska vara i utryckningsstyrka.

Var exakt nivån ligger för att avgöra om tjänstgöringen är *huvudsakligen* kan inte sättas till en exakt procentsats av tjänsten. Helt klart är att den övervägande delen av arbetet ska vara i utryckningsstyrka.

Däremot är inte skrivningar i anställningsavtal av typen ”tjänstgöring 51 % i utryckningsstyrka” en faktor som ensam avgör om tjänstgöringen de facto huvudsakligen är i utryckningsstyrka. Den precisionen av tjänstgöringen skulle snarare kunna peka i annan riktning.

Det är således ett sammanvägt arbetsgivarbeslut om tjänstgöringen är huvudsakligen i utryckningsstyrka från tid till annan. Då det handlar om

långa tidshorisonter är det av vikt att arbetsgivaren kan ha en tydlighet i bedömningen av olika delar av sin verksamhet.

Som nämnts ovan ska arbetstagaren huvudsakligen tjänstgöra i utryckningsstyrka vid sökandetillfället.

25- och 30-årsvillkoret

För att bli aktuell för SAP-R-förmån ska arbetstagaren vid avgången från anställningen ha tillhört räddningstjänsten under minst 30 år, varav 25 av dessa år fullgjorts i utryckningsstyrka.

Beräkningen av intjänandetiden för SAP-R sker på samma sätt som för exempelvis LAS-tid, dvs. dagar, månader och år räknas som sig. Således ska inte endast del av ett år räknas som ett helt år, dvs. avrundning ska inte ske.

Tid i anställning med motsvarande anställningsvillkor respektive i motsvarande verksamhet hos annan arbetsgivare ska medräknas i kvalifikationstiden. Det är i dessa fall rimligt att medarbetaren bifogar intyg på sådan tjänstgöring.

Tid med anställning enligt avtalet räddningstjänstpersonal i beredskap (RiB) ska rimligen räknas in i de 30 år som behövs för kvalifikationskravet ”tillhört räddningstjänsten”. Däremot räknas denna tid inte in i de 25 årens kvalifikationskrav ”fullgjorts i utryckningsstyrka”.

För den som jobbar i utryckningsstyrka och parallellt har en så kallad RiB-anställning räknas tiden en gång. Dvs. ett kalenderår ger ett års kvalificeringstid.

Samordning och samordningsbelopp

I AKAP-KR bilaga 4 § 5 respektive KAP-KL § 36 anges att samordning ska göras för det fall att arbetstagare med särskild avtalspension har förvärvsinkomst.

Arbetsgivaren ska inte minska pensionen för sådan del av inkomsten som följer av arbete som arbetstagaren hade innan hans eller hennes ansökan om SAP-R kommit arbetsgivaren till handa. I samband med att arbetsgivaren beslutar att någon uppfyller kriterierna för att få en SAP-R-förmån fastställs också ett samordningsbelopp som betyder att inkomster upp till detta belopp inte påverkar SAP-R-förmånen.

Syftet med detta undantag är att arbetstagaren ska kunna fortsätta med eventuell tidigare godkänd bisyssla samtidigt som denne uppbär SAP-R-förmån, på motsvarande sätt som skett under anställningen. Det finns således en direkt koppling mellan bisyssleregleringen i Allmänna bestämmelser (AB) och samordningsbeloppet.

Bedömningen av samordningsbeloppet ska göras på individuell basis. Avtalet lämnar inget utrymme för schabloniserade samordningsbelopp hos arbetsgivaren. En utgångspunkt för fastställande av samordningsbeloppet är inkomsten från bisysslan månaden innan ansökan, vilket Pensionsnämnden beslutade i ett ärende från 2014. Dock ska framhållas att arbetsgivaren fastställer samordningsbeloppet efter en samlad bedömning, för att undvika att samordningsbeloppet baseras på extraordinära inkomster en specifik månad.

De belopp som ska samordnas är de belopp som definieras som förvärvsinkomst, och som kan jämföras med avlöningsförmåner enligt aktuellt pensionsavtal. Om en arbetstagare med SAP-R utför arbete utan ersättning eller mot låg ersättning, eller får annan ersättning än förvärvsinkomst enligt ovan, kan arbetsgivaren besluta att minska pensionen med ett uppskattat inkomstbelopp, motsvarande den inkomst som kan anses vara skälig.

Uppgiftsskyldighet

För att arbetsgivaren ska kunna fastställa pension och samordningsbelopp ska arbetstagaren lämna uppgifter om samordningsbara ersättningar, inkomster m.m. Denna uppgiftsskyldighet gäller under hela den tid som SAP-R betalas ut. Ändrade inkomstförhållanden m.m. ska anmälas så att rätt pension kan betalas ut. Om uppgifter inte lämnas, eller felaktiga uppgifter lämnas, kan arbetsgivaren besluta att minska pensionen i skälig omfattning eller att rätten till pension ska upphöra.

Kompletterande information om överenskommelsen från den 31 oktober 2022

Följande information kompletterar informationen som givits i cirkulär 22:49.

Tillägg vid huvudsaklig tjänstgöring i utryckningsstyrka enligt HÖK

HÖK 20 Kommunal, HÖK 20 OFR Allmän kommunal verksamhet och HÖK T AkademikerAlliansen tillfördes bestämmelse om tillägg för arbetstagare i utryckningsstyrka genom punkterna 18, 9 respektive 11 i bilaga 3, Centrala och lokala protokollsanteckningar, Övriga anteckningar.

Arbetstagare som anställs inom räddningstjänsten efter årsskiftet 2022/2023 erhåller, istället för tidigare möjlighet till särskild avtalspension, ett tillägg under tid då arbetstagaren huvudsakligen tjänstgör i utryckningsstyrka. Tillägget om 2 000 kronor per månad utges som extra avsättning till tjänstepension.

Rätt till tillägget förutsätter att arbetstagaren har genomgått MSB:s utbildning i skydd mot olyckor (SMO), motsvarande utbildning enligt äldre utbildningsordning eller utbildning som arbetsgivaren bedömer likvärdig

och inte omfattas av en eventuell framtida möjlighet till SAP-R. Om arbetstagaren inte har genomgått sådan utbildning utges tillägget efter två års anställning inom räddningstjänsten. Detta gäller alltså också för de brandmän som inte har en teoretisk möjlighet att kvalificera sig för SAP-R.

Överenskommelsen den 31 oktober 2022 träffades med utgångspunkt från oförändrad innebörd och tolkning av kriterierna för SAP-R. Tidigare tolkningar av kriterierna (se ovan) får således betydelse även för tillämpningen av de nya förmånerna, såsom tillägget.

Tillägget ska utges under tid med huvudsaklig tjänstgöring i utryckningsstyrka. Det innebär att om arbetstagaren huvudsakligen tjänstgör exempelvis tre av årets tolv månader i utryckningsstyrka ska tillägget utges för dessa tre månader, medan övrig tjänstgöring det året avlönas utan detta tillägg. Samtidigt finns det ingen övre åldersgräns för hur länge tillägget kan utges, utan gäller så länge huvudsaklig tjänstgöring i utryckningsstyrka sker. Vidare ger även tidsbegränsade anställningar, såsom vikariat, särskild visstidsanställning och intermittent visstid, rätt till tillägget vid huvudsaklig tjänstgöring i utryckningsstyrka.

Tillägget utges under den tid då man är i utryckningsstyrka, och upphör således då så inte längre är fallet. Avseende bedömningen av huvudsaklig tjänstgöring och utryckningsstyrka, se ovan.

Pensionsavsättning eller lönetillägg

Arbetstagaren kan inför varje kalenderår välja att ta ut tillägget i form av ett lönetillägg istället för en extra pensionsavsättning. Valet görs hos arbetsgivaren och gäller fram till att ett nytt val sker. Det krävs inte att arbetsgivaren inför varje år ska ställa fråga till arbetstagaren. Storleken på tillägget är lika stort oavsett om det tas ut i form av pensionsavsättning eller lön. För det fall att det tas ut som lön ska det hanteras som ett fast lönetillägg enligt AB § 16. Det är då pensionsgrundande både för allmän pension och tjänstepension.

Avstå framtida SAP-R

Redan anställda arbetstagare som har en eventuell framtida rätt till SAP-R har möjlighet att avsäga sig den och istället få tillägget. Valet att avsäga sig en eventuell framtida rätt till SAP-R är bestående och kan inte ångras. Avståendet följer med vid byte av arbetsgivare. Man kan således inte återinträda i möjligheten till SAP-R.

Även om administratörerna har en funktion i systemen för att identifiera vilka brandmän som kvarstår i eventuell möjlighet till SAP-R är det viktigt att arbetsgivaren alltid kontrollerar detta i samband med anställning. Av vikt är också att dokumentation och inrapportering sker av avståendet.

Kvarstå i anställning och skjuta upp uttag av SAP-R

Enligt de nya § 1 a i bilaga 4 till AKAP-KR och § 33 a i KAP-KL har arbetstagare som uppfyller rätt till särskild avtalspension enligt kriterierna rätt att istället träffa överenskommelse med arbetsgivaren om att avstå att ta ut sin SAP-R. Då ska ett särskilt tillägg av pensionsavgift till tjänstepensionen om 12 % på den pensionsgrundande lönen utges.

Överenskommelsen gäller för ett år i taget, om inte annat överenskoms. Som längst kan på varandra följande överenskommelser träffas till och med kalendermånaden innan arbetstagaren fyller 65 år.

En överenskommelse att erhålla tillägg av pensionsavgift förutsätter att arbetsgivaren och arbetstagaren enas om vilka arbetsuppgifter inom arbetsgivarens verksamhetsområde som arbetstagaren ska utföra med hänsyn till arbetstagarens behov, förutsättningar och önskemål, med arbetsgivarens kompetensbehov som utgångspunkt. Man kan således överenskomma om andra arbetsuppgifter än att huvudsakligen tjänstgöra i utryckningsstyrka.

En arbetstagare som har rätt att gå i pension enligt SAP-R och vill kvarstå i utryckningsstyrka ytterligare några år behöver inte träffa en överenskommelse med arbetsgivaren, utan precis som tidigare kan arbetstagaren kvarstå och fortsätta arbeta i utryckningsstyrka efter 58 år. SAP-R-möjligheten gäller då även fortsättningsvis mellan 58 och 65 års ålder. För att den extra pensionsavsättningen om 12 % ska utgå krävs dock en överenskommelse med arbetsgivaren. Rekommendationen är att detta görs i form av en skriftlig överenskommelse med arbetstagaren.

För att undvika oklarheter i det enskilda fallet om extra pensionsavsättning om 12 % ska utges eller inte då någon uttrycklig överenskommelse inte träffats är det viktigt att ta upp en dialog i frågan, och det är bra att dokumentera detta.

Mer information

Cirkulär 22:49.

Sveriges Kommuner och Regioner
Avdelningen för arbetsgivarpolitik

Ida Eklöf

Niclas Lindahl